

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

VLAANDEREN...

...STAAT IN EUROPA

Dr. Alexandra COLEN: Op onze plaats gezet	2
Dr. Hans DE BELDER: Vlaanderen staat in Europa	3
Dr. Guido NAETS: Vervalt het Vlaamse lidmaatschap van de EU als België wordt opgedoekt?	16
Dr. Paul BELIEN: De toekomst is aan de secessionisten	19
Dr. Koenraad ELST: De tanende democratie in België	24

Nr. 16

Driemaandelijks: juli – augustus – september 2004

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

www.secessie.nu

De toekomst is aan de secessionisten

Paul Belien somt argumenten op die hem ervan overtuigen dat het aantal staten in de wereld nog zal toenemen. In Europa zouden de secessiebewegingen echter wel eens uit onverwachte hoek kunnen komen.

Het aantal onafhankelijke landen is de voorbije halve eeuw meer dan verdrievoudigd. Het aantal lidstaten van de Verenigde Naties groeide in zestig jaar tijd van 51 tot 192. Daarvan hebben er de helft (95 om exact te zijn) minder dan zes miljoen inwoners; meer dan een kwart (55) minder dan 2,5 miljoen inwoners, en bijna een vijfde (35) minder dan een half miljoen inwoners.¹

De grote toename van staten werd veroorzaakt door de dekolonisatie in de jaren vijftig en zestig van vorige eeuw en door het verdwijnen van de communistische regimes in de jaren negentig. Het ziet er niet naar uit dat er de komende decennia een einde zal komen aan de evolutie naar wat soms denigrerend *kleinstaaterei* wordt genoemd, maar wat in werkelijkheid een positief fenomeen is. Mogelijk zal het aantal lidstaten van de VN in de komende decennia nogmaals sterk toenemen – wie weet zelfs opnieuw verdrievoudigen tegen 2050? Het aantal volkeren ter wereld wordt geschat op meer dan drieduizend waarvan er slechts een klein aantal een eigen staat heeft. De problematiek van staatkundige secessie en „opting-out” wint internationaal aan belang.² Het comparatieve voordeel van grote staten is door recente economische evoluties immers afgenomen. De toekomst is bijgevolg aan de secessionisten.

Secessie is een uitstap-mogelijkheid (*exit option*) voor een collectief (een staat, regio of groep) of zelfs voor individuele burgers (Guy Verhofstadt had het in zijn liberale periode over „het recht om uit de staat te treden”). Een staatkundige secessie is een afscheiding van delen van een staat die zelf een soevereine staat worden. Het verschil tussen een volledige secessie en een „opting-out” is slechts een kwestie van gradatie.³ „Opting-out” is een gedeeltelijke secessie, waarbij een gebied of regio slechts voor bepaalde deeldomeinen soeverein wordt of blijft, maar voor andere domeinen tot een confederale of federale unie behoort. Opting-outs bestaan bijvoorbeeld op het niveau van de Europese Unie, waar sommige lidstaten verkozen hebben om niet mee te doen met de euro of geen deel uit te maken van de Schengen-groep.

Integraal-separatisme

Secessies waren historisch tot dusver veelal het gevolg van politieke, culturele en taalkundige tegenstellingen. Het belang van economische factoren neemt de laatste decennia echter toe. We merken dit in eigen land waar het Vlaams-Waalse conflict, aanvankelijk gekenmerkt door een taalkundig-culturele breuklijn, vandaag in grote mate een sociaal-economisch conflict is geworden.

De globalisering van de economie maakt kleinere staatkundige entiteiten steeds leefbaarder en aantrekkelijker. Dat besef is ook tot de buitenlandse diplomatieke kanselarijen doorgedrongen. Opvallend is o.a. het feit dat Matthew Rees, een specialist inzake separatisme, vandaag dient als hoofdspeechwriter voor buitenlandse zaken op het Witte Huis, waar hij teksten schrijft voor president George W. Bush en diens nationale veiligheidsadviseur Condoleezza Rice. Rees was tien jaar geleden verbonden aan *The Wall Street Journal Europe* in Brussel. Hij was een huisvriend, stond zeer positief tegenover het streven van de Vlamingen naar onafhankelijkheid en werd door mij hierover in 1995 geïnterviewd in het weekblad *Trends*. Het artikel verscheen ook in het eerste nummer van *Secessie*.⁴ Rees bepleitte een concept dat men

---

¹ Alesina, A., E. Spolaore en R. Wacziarg, *Economic Integration and Political Disintegration*, Cambridge (MA), National Bureau of Economic Research, NBER Working Paper 6163 (1997), p. 1. Zie ook: *Secessie*, juli-aug.-sept. 2001, p. 4.

² Doering, D., *Friedlicher Austritt: Braucht die Europäische Union ein Sezessionsrecht?* Brussel, Centre for the New Europe, 2002, p. 8.

³ Berthold, N. en M. Neumann, *Opting-Out Klauseln und der europäische Einigungsprozess: Eine secessionstheoretische Analyse*, Würzburg, Bayerische Julius-Maximilians-Universität, Wirtschaftswissenschaftliche Beiträge des Lehrstuhls für Volkswirtschaftslehre, Nr. 56 (2002), p. 5.

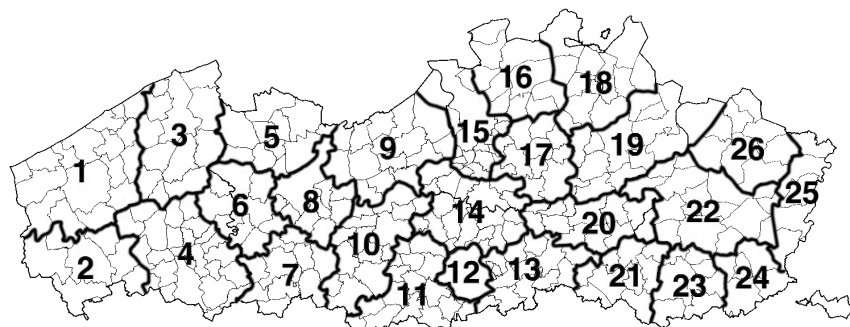
⁴ Belien, P., „De Separatistische Internationale: Een interview met Matt Rees,” *Trends*, 20 juli 1995. Ook: *Secessie*, okt.-nov.-dec. 2000, pp. 12-13.

Als Vlaanderen het recht heeft om zich af te scheiden van België, waarom zou Antwerpen dan niet het recht hebben om zich los te maken van Vlaanderen?

(naar analogie met het „integraal-federalisme” waarover de Volksunie het in de vroege jaren zeventig had) „integraal-separatisme” zou kunnen noemen. Hij meende dat Vlaanderen na zijn onafhankelijkheid zelf een federatie of confederatie zou moeten worden van nog kleinere, grotendeels autonome eenheden. Voor de VS bepleitte Rees trouwens een gelijkaardig model, met minstens dubbel zoveel deelstaten als de huidige vijftig.

Als Vlaanderen het recht heeft om zich af te scheiden van België, waarom zou Antwerpen dan niet het recht hebben om zich gedeeltelijk of, indien democratisch gewenst, zelfs geheel los te maken van Vlaanderen om, naar het

voorbeeld van het Groothertogdom Luxemburg, een „Vrijstaat Antwerpen” te vormen? Deze integraal-separatistische problematiek geldt trouwens ook in andere landen. Zo hebben de Cree-indianen die weliswaar slechts één procent van de bevolking van Quebec uitmaken maar driekwart van het grondgebied van die provincie bewonen (de rijke met natuurlijke bodemschatten begiftigde noordelijke streken ten oosten van de Hudsonbaai), ondubbelzinnig te verstaan gegeven dat, indien het frans-talige Quebec zich afscheurt van Canada, zij zich op hun beurt zullen afscheuren van Quebec.⁵ Eenzelfde houding zal mogelijk ook ingenomen worden door de bewoners van de

1. Westhoek	10. Denderland	19. Zuiderkempen
2. Land van Ieper	11. Pajottenland	20. Hageland
3. Brugse Vrije	12. Vrijstaat Brussel	21. Land van Tienen
4. Land van Kortrijk	13. Land van Leuven	22. Hoge Kempen
5. Meetjesland	14. Land van Mechelen	23. Land van Loon
6. Hart van Vlaanderen	15. Vrijstaat Antwerpen	24. Haspengouw
7. Land van Oudenaarde	16. Voorkempen	25. Maasland
8. Vrijstaat Gent	17. Neteland	26. Oostkempen
9. Waasland	18. Noorderkempen	

Shetland- en Orkney-eilanden (wier maritieme territoria de grootste Britse olie- en gasvelden herbergen) indien Schotland, waartoe de eilanden thans behoren, zich zou afscheiden van het Verenigd Koninkrijk.⁶ Voorts zal het uiteenvallen van België wellicht leiden tot een uiteenvallen van Wallonië, waarvan de Oostkantons en wellicht ook de provincie Luxemburg zich zullen afscheuren.⁷

Het is opvallend dat de nationalistinnen in zowel Quebec als Schotland dergelijke tegen zichzelf gerichte eis tot secessie of opting-out niet willen aanvaarden. Hier situeert zich ongetwijfeld de breuklijn tussen liberalen die het recht op secessie principieel erkennen, en nationalistinnen die alleen het secessierecht van zichzelf erkennen maar drogargumenten hanteren om dat van een ander niet te erkennen. Een historisch voorbeeld is de secessie van West-Virginia in 1863 uit de staat Virginia, nadat Virginia zich twee jaar eerder van de unie der Verenigde Staten had afgescheurd. Virginia koos tijdens de Amerikaanse burgeroorlog de kant van de Confederale Staten van Amerika (het zogenaamde „Zuiden”), terwijl West-Virginia bij de Verenigde Staten van Amerika (het zogenaamde „Noorden”) wilde blijven. Jefferson Davis, de confederale president, argumenteerde dat de Zuidelijke staten weliswaar het recht hadden om zich af te scheiden van het Noorden omdat Virginia een lidstaat, en bijgevolg verdragspartner, van de Unie was geweest, maar dat West-Virginia niet het recht had om op zijn beurt uit de Confederatie te treden omdat het nooit een verdragspartner van de Confederatie noch van de (unitaire) deelstaat Virginia was geweest.⁸ Dichter bij huis is er het voorbeeld van de belgicisten die de secessie van België uit Nederland in 1830 toejuichten, maar Vlaanderen het recht op een secessie uit België ontzeggen.

Democratische consensus

De zogenaamde *public choice*-theorie, die economische modellen toepast op politieke besluitvorming, heeft rond secessie reeds heel wat denkwerk

⁵ Belien, P., „Vlaanderen is Quebec niet.” *Nucleus*, jan. 1996, p. 3. Ook te raadplegen bij de „oudere artikels” op: www.secessie.nu

⁶ Miller, W.L., „The Periphery and its Paradoxes,” *European Politics*, jan. 1998, pp. 167-196.

⁷ Belien, P., „Het rattachisme als dreigement,” *Secessie*, apr.-mei-juni 2001, pp. 34-39.

⁸ Davis, J. (McPherson, J.M. (ed.)), *The Rise and Fall of the Confederate Government*, New York, McPherson, 1990, pp. 255 e.v.

verricht. In Vlaanderen, waar onafhankelijkheidsstreven nog steeds met enge nationalistische argumenten wordt verdedigd, is men hiermee weinig vertrouwd, op een enkele uitzondering zoals Boudewijn Bouckaert, na.⁹ De auteurs die over deze problematiek publiceren zijn voornamelijk Amerikanen (Buchanan, Oates, Alesina, Spolaore, Hoppe, e.a.), Duitsers (Berthold, Doering, Vaubel, e.a.) en Zwitsers (Bernholz, Frey, Eichenberger).

Vroeger hadden grote landen een comparatief voordeel omdat de economische markten grotendeels nationaal georganiseerd waren. Grote landen genoten daardoor van een schaalvoordeel.¹⁰ Door de globalisering zijn de handelsmarkten supranationaal geworden, zodat klein niet langer een nadeel is. Integendeel, kleine landen hebben thans het voordeel dat zij de burger veel directer bij het politieke beleid kunnen betrekken en bijgevolg een democratischere bestuursvorm kunnen ontwikkelen. In een wereld van handelsbelemmeringen en tolgrenzen is de grootte van een land van wezenlijk belang. Vrijhandel vergroot echter de kansen van kleine landen, en kleine landen verlangen op hun beurt vrijhandel.¹¹ De toenemende economische integratie in supranationale organisaties zoals de EU (Europa) en NAFTA (Noord-Amerika), leidt bijgevolg tot een toename van de aantrekkelijkheid van separatistische bewegingen.

De *public choice* theoretici onderzoeken welke staatsgrootte de meeste voordelen biedt en hoe de bevoegdheden tussen de verschillende beleidsniveaus zo optimaal mogelijk worden verdeeld. Omdat de economische schaalvoordelen van grote eenheden wegvallen door vrijhandel, zijn vandaag vooral de voorkeuren van de burgers doorslaggevend.¹² Is een staat groot genoeg om de door de burgers gewenste diensten te verlenen? Burgers met een verschillende culturele achtergrond, zoals Vlamingen en Walen, Engelsen of Schotten, kunnen over de gewenste diensten van mening verschillen. Omdat kleinere eenheden doorgaans homogener zijn qua politieke cultuur, is het binnen deze eenheden gemakkelijker om een politieke consensus te bereiken. Dankzij die consensus kan een dergelijke kleine staat op een grotere loyaliteit van de burgers rekenen.

Uiteraard kunnen niet alle bevoegdheden gedecentraliseerd worden. Overkoepelende samenwerkingsverbanden blijven nodig. De mate waarin dit gebeurt, zal echter opnieuw sterk beïnvloed worden door culturele homogeniteit. Zo lijkt het onzinnig om Europa te willen uitbouwen tot een soort van „Verenigde Staten van Europa,” naar analogie met de Verenigde Staten van Amerika, omdat de heterogeniteit van de bevolking in Europa veel groter is. Anders dan in de VS, verschillen de politieke voorkeuren van de diverse Europese volkeren inzake de uitbouw van de arbeidsmarkt en de sociale zekerheid te grondig om een unitair model op te leggen.¹³ Zelfs binnen België staat, zoals bekend, het unitaire arbeids- en sociale beleid onder toenemende druk.

Globalisering en versnippering

België, maar ook de andere Europese staten, staan van twee kanten onder druk. Ze zijn enerzijds als politieke entiteiten te klein en te machteloos voor bepaalde bevoegdheden, waar bijgevolg een verschuiving naar het hogere, pan-Europese, niveau plaatsvindt. Maar ze zijn anderzijds te groot en te log voor andere bevoegdheden, waar er een verschuiving plaatsvindt naar de regio's.¹⁴ Daarbij speelt het subsidiariteitsprincipe uiteraard een rol. Volgens dit beginsel, dat door de EU expliciet vermeld wordt in de verdragen van Maastricht en Amsterdam, moeten bevoegdheden toegewezen worden aan het laagste niveau waarop zij efficiënt uitgeoefend kunnen worden. Het gaat niet alleen om efficiëntie inzake financiële kost, maar ook inzake democratische betrokkenheid van de burgers bij het beleid. Het subsidiariteitsbeginsel is een rem op de natuurlijke neiging tot centralisatie die

---

⁹ Bouckaert, B., „Competitief federalisme: een remedie voor inefficiënte overheden?” *Secessie*, april-mei-juni 2002, pp. 17-24.

¹⁰ Friedman, D., „A Theory of the Size and Shape of Nations,” *Journal of Political Economy*, 85 (1977), pp. 59-77.

¹¹ Alesina, A. en R. Wacziarg, „Openness, Country Size and the Government,” *Journal of Public Economics*, 69/3 (1997), pp. 305-21; Bolton, P., G. Roland en E. Spolaore, „Economic Theories of the Break-up and Integration of Nations,” *European Economic Review*, 40 (1996), pp. 697-706.

¹² Oates, W.E., *Fiscal Federalism*, New York, Harcourt Brace Jovanovich, 1972, p. 11.

¹³ Boeri, T., *Social Europe: Dramatic Visions and Real Complexity*, Londen, Centre for Economic Policy Research, CEPR Discussion Paper 2371 (2000).

¹⁴ Alesina, A. en E. Spolaore, *The Size of Nations*, Cambridge (MA), The MIT Press, 2003, pp. 203-215.

er van een overheidsbureaucratie uitgaat. Detmar Doering noemt deze neiging de „immanente centraliseringstendensen in de EU.”¹⁵

Algemeen kan men stellen dat daar waar de schaalvoordelen groot zijn en de preferentiële voorkeuren eerder gering, federale samenwerking aangewezen is. Het feit dat het aantal staten voortdurend toeneemt en dat binnen bestaande staten steeds meer bevoegdheden van de centrale overheid naar lagere niveaus verschuiven, wijst erop dat ofwel de schaalvoordelen van grote staten afnemen zodat reeds bestaande culturele, religieuze, taalkundige of etnische verschillen steeds belangrijker doorwegen, ofwel dat de wereldbevolking, ondanks globaliseringsprocessen, steeds heterogener wordt in plaats van homogener.

Wanneer culturele, religieuze, taalkundige of etnische bevolkingsgroepen binnen een bepaalde aaneengesloten regio terug te vinden zijn, groeit de aantrekkingskracht van secessiebewegingen die eisen dat deze regio zijn eigen lot helemaal of gedeeltelijk in eigen handen mag nemen. Ook hier doen zich evoluties voor die binnen afzienbare tijd tot een toename van territoriale versnippering zullen leiden. Men voorspelt soms een terugkeer naar de Middeleeuwen toen Europa uit honderden grotendeels autonome regionale entiteiten (graafschappen of stadstaten) bestond. We krijgen echter geen terugkeer naar de Middeleeuwen in de zin dat Europa toen uit honderden staatjes bestond die één overkoepelende christelijke beschaving deelden. De toekomstige secessiebewegingen zouden immers wel eens uit een onverwachte hoek kunnen komen.

De paradox van de EU

Zo stelt men vast dat in industriële centra, zoals de Franse regio Nord, het Duitse Roergebied, maar ook in Brussel, binnen afzienbare tijd de demografische verhoudingen zullen omslaan. In het Roergebied zal tegen 2010 liefst 40% van de jongerenpopulatie uit jongeren van vreemde (meestal islamitische) herkomst bestaan, zodat Europa tegen het midden van de eeuw ettelijke islamitische regionale enclaves zal tellen. Het is te verwachten dat deze politiek-juridisch hun eigen identiteit zullen willen affirmeren.

Indien men Turkije geen toegang tot de EU wil verlenen met als argument dat een islamitische staat geen deel kan uitmaken van Europa, zal men de komende halve eeuw moeten overgaan tot expulsie van bepaalde regio's die vandaag wel deel uitmaken van de EU. Dit brengt ons tot de problematiek van de expulsie of uitstoting, de tegenhanger van secessie of uittreding. Indien regio's het recht hebben om uit een unie te treden (secessie), hebben andere regio's dan ook het recht om leden uit te sluiten (expulsie)? Zo ja, zou de Vlaamse onafhankelijkheidsbeweging dan niet beter ijveren voor een expulsie van Wallonië uit België, dan voor een secessie van Vlaanderen? Het voordeel van dergelijke expulsie zou zijn dat Vlaanderen in dat geval de statenopvolger van België wordt waardoor het automatisch de plaats van België in de internationale instellingen inneemt.¹⁶

Net zoals een secessie niet volledig hoeft te zijn maar slechts op bepaalde deelbevoegdheden kan slaan (opting-out), hoeft een expulsie niet noodzakelijk volledig te zijn, maar kan evenzeer slechts op bepaalde domeinen (zoals bijvoorbeeld de sociale zekerheid) betrekking hebben.

De Belgische Grondwet voorziet noch de mogelijkheid van secessie noch die van expulsie uit de Belgische federale unie. Dit verbaast niet, want haast geen enkele grondwet ter wereld houdt met zulke eventualiteit rekening. Ook internationale organisaties voorzien doorgaans niet in uittreding van leden. Ook zij houden er het principe „eens binnen, altijd binnen” op na. Het is daarom des te opvallender dat het voorstel van Europese Grondwet, zoals voorgelegd door de Europese Conventie, expliciet voorziet in de mogelijkheid

Het secessierecht garandeert dat de unie zijn macht nooit kan uitbreiden tegen de wil van de samenstellende delen in.

---

¹⁵ Doering, o.c., p. 19.

¹⁶ Voor het belang hiervan: zie de bijdrage van Guido Naets in dit nummer.

van secessie uit de EU.¹⁷ Men kan zich afvragen waarom. Auteurs zoals Nobelprijswinnaar James Buchanan argumenteren dat het recht om vrijwillig uit een unie te treden het logische gevolg is van het recht om vrijwillig tot een unie toe te treden. Het secessierecht garandeert dat de unie zijn macht nooit kan uitbreiden tegen de wil van de samenstellende delen in.¹⁸ Hoewel de EU het subsidiariteitsbeginsel heeft aanvaard, zijn het de Europese instellingen, en niet de lidstaten, die bepalen op welke niveaus bevoegdheden het efficiëntst worden uitgeoefend. Het gevaar van „immanente centraliseringstendensen” blijft bijgevolg bestaan. Het secessierecht zorgt ervoor dat de instellingen geen misbruik maken van de verleiding om al te veel bevoegdheden naar zich toe te trekken.

Alexandra Colen en vier van haar kinderen, samen met Matt Rees, thans hoofd-speechwriter voor buitenlandse zaken van president George Bush en nationaal veiligheidsadviseur Condoleezza Rice, op de veerboot van Lillo naar Doel. Een foto uit juli 1995.

lieten overtuigen. Wellicht werd het secessierecht niet uit vrijheidslievende overwegingen in de Europese Grondwet opgenomen, maar veeleer uit angst. Secessie is, zoals hierboven vermeld, een zeer liberale gedachte. In een wereld van vrijhandel neemt het aantal secessies toe. De paradox van de EU is echter dat deze organisatie het secessierecht expliciet in zijn grondwet voorziet om de lidstaten te garanderen dat ze hun eigen nationale socialistische welvaartsstelsels kunnen veiligstellen. Door de oostwaartse uitbreiding is de EU immers veel heterogener geworden dan voorheen, de financiële herverdelingsstromen (subsidietransfers) worden omvangrijker en ingewikkelder, de lasten zijn ongelijk verdeeld, de distributieve coalities waarbij partijen de meeste voordelen naar zich toe willen halen, worden de inzet van ondoorzichtige en onvoorspelbare politiek-strategische supranationale koehandel. In zo'n scenario is het wijs om in een exit-mogelijkheid te voorzien.¹⁹

Empirische analyses tonen aan dat binnen een unie waarin „solidariteit” geïnstitutionaliseerd wordt door middel van herverdelende (zogenaamde „sociale”) transfers, de waarschijnlijkheid van secessies groter wordt naargelang de verschillen tussen de gemiddelde inkomens in de samenstellende regio's of deelstaten groter zijn.²⁰ Dit is in de uitgebreide EU het geval. Hoe meer „sociaal” en hoe minder „liberaal” de EU dus wordt, hoe groter de kans op uiteenvallen. Ook daarin lijkt de EU op België.

¹⁷ Ontwerp van Europese Grondwet, Artikel I-59.

¹⁸ Buchanan, J.M., *Europe's Constitutional Opportunity*, Londen, Institute of Economic Affairs, IEA Readings 33 (1990), pp. 5 e.v.

¹⁹ Schäfer, W., „Withdrawal Legitimised? On the Proposal by the Constitutional Convention for the Right of Secession from the EU,” *Intereconomics*, 38/4 (2003), pp. 182-185.

²⁰ Alesina, A. en R. Perott, „Economic Risk and Political Risk in Fiscal Unions,” *Economic Journal*, 108 (1998), pp. 989-1008.

* Dr. Paul Belien is jurist en doctor in internationale studies.

Paul Belien*